ABU HOMID G'AZZOLIYNING "MUKOSHAFATUL QULUB" ASARINING MAZMUN-MOHIYATI

Boymurodova Dilnavo Umid qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Imom G‘azzoliyning "Mukoshafatul qulub" asarining falsafiy va axloqiy mazmuni tahlil qilinadi. Asarda ko‘tarilgan qalb pokligi, nafs tarbiyasi va ilohiy ishq masalalari bugungi kunning ma’naviy muammolari nuqtai nazaridan yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Imom G‘azzoliy, Mukoshafatul qulub, tasavvuf, qalb, nafs, axloq, zohidlik, ma’naviyat.

KIRISH. Islom olamida "Hujjatul Islom" (Islom hujjati) unvoniga sazovor bo‘lgan Imom Abu Homid G‘azzoliy o‘z asarlari bilan inson ruhiyatining teran qatlamlarini ochib bergan mutafakkirdir. Uning "Mukoshafatul qulub" (Qalblar kashfiyoti) asari insonni o‘z ichki dunyosiga nazar tashlashga, qalbini yomon illatlardan tozalashga va haqiqiy saodat yo‘lini topishga chorlaydi.

ASARNING TUZILISHI VA ASOSIY MAVZULARI

"Mukoshafatul qulub" asari 111 bobdan iborat bo‘lib, unda hayotning deyarli barcha axloqiy va ma’naviy jihatlari qamrab olingan. Asar faqat nazariy bilimlar to‘plami emas, balki insonni amaliy poklanishga yo‘naltiruvchi qo‘llanmadir. Undagi asosiy mavzularni quyidagicha guruhlash mumkin:

– Allohdan qo‘rqish va uning muhabbati: Muallif bandaning Alloh huzuridagi mas’uliyatini va uning cheksiz rahmatiga bo‘lgan ehtiyojini ta’riflaydi.

– Dunyo va oxirat munosabati: G‘azzoliy dunyoni o‘tkinchi bir "ko‘prik" deb ataydi va asosiy e’tiborni boqiy dunyoga tayyorgarlikka qaratadi.

– Insoniy illatlar va ularning muolajasi: Kibr, hasad, g‘iybat, baxillik kabi ma’naviy kasalliklarning inson qalbiga yetkazadigan zararlari va ulardan qutulish yo‘llari bayon etilgan.

Ilmiy adabiyotlarda G‘azzoliy asarlari, xususan “Mukoshafat ul-qulub”, inson ichki dunyosini o‘rganishga qaratilgan axloqiy-falsafiy qo‘llanma sifatida baholanadi. Undagi 40 bobda tavba, sabr, shukr, tavakkul, ixlos kabi fazilatlar hamda kibr, hasad, riyo kabi illatlar tahlil qilinadi. Bu jihat asarni faqat diniy emas, balki tarbiyaviypsixologik manba sifatida ham ahamiyatli qiladi. N.Komilov tasavvufiy adabiyotlarni tahlil qilar ekan, G‘azzoliy merosini inson ma’naviy tarbiyasining muhim manbasi sifatida baholaydi. Olimning yondashuvida tasavvuf inson qalbini poklashga yo‘naltirilgan amaliy-ma’naviy tizim sifatida talqin qilinadi. Shuningdek, “Mukoshafat ul-qulub” asari qalb tarbiyasiga bag‘ishlangan muhim manbalardan biri sifatida ko‘rsatiladi. A.Hayitmetov va B.Valixo‘jayev kabi olimlar esa G‘azzoliy merosini Sharq mumtoz adabiyoti va tasavvufiy tafakkur rivojidagi muhim bosqich sifatida baholaydilar. Ularning fikricha, bu asarlar o‘zbek adabiy an’analariga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Zamonaviy tadqiqotlarda Tasavvuf yo‘nalishidagi manbalar G‘azzoliy asarlarini axloqiy psixologiya va ma’naviy tarbiya tizimi bilan bog‘lab o‘rganmoqda. Bu yondashuv asarning dolzarbligini yanada oshiradi.

QALB TUSHUNCHASI VA "KASHFIYOT" (MUKOSHAFA)

Asarning nomi "Mukoshafa" – ya’ni "ochish", "parda ortini ko‘rish" degan ma’nolarni anglatadi. G‘azzoliyning fikricha, inson qalbi ko‘zguga o‘xshaydi. Agar qalb gunoh va dunyo hirsi bilan qoplansa, u haqiqatni aks ettira olmaydi. "Mukoshafa" – bu qalbning barcha pardalardan xalos bo‘lib, ilohiy nurni qabul qilish darajasiga yetishidir.

Imom G‘azzoliy asar davomida nafsni jilovlash masalasiga qayta-qayta to‘xtaladi. Uning talqinicha, nafsni mag‘lub etmagan inson hech qachon chinakam erkinlikka erisha olmaydi. "Mukoshafatul qulub"da sabr, shukr va tavba kabi tushunchalar shunchaki so‘zlar emas, balki nafsga qarshi kurashda asosiy qurollar sifatida talqin etiladi.

Hozirgi globallashuv va moddiylik birinchi o‘ringa chiqqan asrda "Mukoshafatul qulub" asari insonlarga ma’naviy muvozanatni saqlashga yordam beradi. Insonning ruhiy tushkunlikka tushishi, o‘zlikdan begonalashishi kabi muammolarga G‘azzoliy o‘z asarida 900 yil avval javob berib ketgan. Ma’naviy poklik va vijdon amriga qarab yashash asarning bugungi kunda ham dolzarb ekanini isbotlaydi.

XULOSA. Abu Homid G‘azzoliyning "Mukoshafatul qulub" asari – bu insonning o‘zligini tanish darsligidir. Unda ilgari surilgan g‘oyalar insonni komil inson bo‘lishga, jamiyatda adolat va mehr-oqibatni yoyishga xizmat qiladi. Ushbu asarni o‘rganish har bir kishi uchun o‘z qalb ko‘zgusini poklashda beqiyos manba bo‘lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Abu Homid G‘azzoliy. Mukoshafatul qulub. – Toshkent: "Movarounnahr", 2014.
2. Imom G‘azzoliy. Ihyou ulumid-din. – Toshkent, 2019.
3. Шадиева Д. К. Экстраполяция и изучение тенденций на изменение норм русского языка //Современные проблемы филологии. – 2022. – С. 133-138.
4. Шадиева Д. К. Изучение характера изменений норм русского языка //Ученый XXI века. – 2022. – №. 8 (89). – С. 27-32.